

ПОВОДОМ ПОСЕТЕ КАРДИНАЛА БОЗАНИЋА ЈАСЕНОВЦУ

У септембарске дане ове године, када Православна Црква по многим епархијама и крајевима света празнује Новомученике Јасеновачке и обновљење јасеновачког храма Светог Јована Претече, надбискуп загребачки, кардинал Јосип Бозанић дошао је у дугоочекивану посету Спомен-подручју Јасеновац, месту на коме се током Другог светског рата налазио систем концентрационих и логора смрти који је установила Независна Држава Хрватска а којим је руководила Усташка надзорна служба.

Пре тачно четврт века “еухаристијско славље у Лудбрегу“ спречило је на жалост претходника монсињора Бозанића, кардинала Фрању Кухарића, да се одазове на позив Митрополита Загребачко-љубљанског Јована и да присуствује освећењу обновљене цркве у Јасеновцу које је септембра 1984. извршио блаженопочивши Патријарх Српски Герман. Тек на отварању нове музејске поставке, 27. новембра 2006. године, пожешки бискуп Антун Шкворчевић је дошао у Спомен-подручје Јасеновац; ту посету он је поновио са својим клиром марта 2007, да би Спомен-подручје априла ове године посетила и делегација од четири хрватска бискупа, на челу са председником Хрватске надбискупске конференције, ђаковачким и сремским надбискупом и митрополитом Марином Сракићем.

Посета кардинала Бозанића Јасеновцу, првог човека Римокатоличке цркве у Хрватској, који је у Спомен-подручје дошао у пратњи неколико стотина својих клирика, мора бити поздрављена као до сада најзначајнија карика у ланцу корака на трагу преломног чина папе Јована Павла II, који је 23. марта 2000. године посетио Спомен-установу жртава и хероја холокауста Јад Вашем у Јерусалиму и том приликом рекао:

Овде, као и у Аушвицу и у многим другим местима у Европи, обузети смо ехом срцепарајућих жалопојки тако многобројних [жртава]. Мушкарци, жене и деца вапе к нама из дубине ужаса којег су упознали. Како да се не обазremo на њихов вапај? Нико не може да заборави или да игнорише оно што се десило. Нико не може да умањи димензије онога што се десило.

Ради се о процесу суочавања Римокатоличке цркве са својом улогом у страдању других у Другом светском рату, а разлог тог суочавања је прецизно описан у *Покајној декларацији* француских бискупа објављеној у логору Дранси, септембра 1997. године: „свест се обликује сећањем и као што појединац не може да живи у миру са собом, тако ни друштво не може да живи у миру са потиснутим или неистинитим памћењем.“

Да је Римокатоличка црква у Хрватској свесна тог проблема, види се по значају који је у Надбискупији загребачкој дат одласку кардинала Бозанића у Јасеновац: унапред је издата посебна књига др Стјепана Кожула а по посети је „Глас концила“ поставио портал на интернету посвећен „Ходочашћу свећеника Загребачке надбискупије 24. рујна 2009.“ Све то је у служби ове посете чији је васпитни циљ кардинал Бозанић у својој проповеди на миси у јасеновачкој жупној цркви описао као пут ка „грађењу културе мира на истини“.

Но, док су француске бискупе у Дрансију дочекали преживели логораши а папу Бенедикта XVI у Јад Вашему 11. маја ове године пратили председник Државе Израел Шимон Перес и рабин Израел Меир Лау (овај потоњи преживели логораш Аушвица), у Јасеновцу 24. септембра није било никог од оних који су преживели Јасеновац да посведочи „ужас који су упознали“: иако прокламовано као „свједочанство вјерности, љубави и жртве“ ходочашће кардинала Бозанића у Јасеновац било је монолог у коме се кардинал одважио да сам проговори у име жртава и рекао да „жртве у јасеновачкоме логору вапе за истином“ и то, између осталог, „за истином и о нашем блаженику“ – Алојзију Степинцу. А истина о кардиналу Степинцу и Римокатоличкој цркви у НДХ је по кардиналу Бозанићу јасна: да „иако препознајемо гријех оних који су недостојно носили католичко име, *Католичка Црква никада у томе и таквим злочинима није судјеловала нити их је подупирала,*“ што је кардинал Бозанић после мисе а током посете Спомен-подручју подвукао рекавши да „не долазимо изнијети исприку, оправдања, очитовања“.

Не можемо да се не сложимо са кардиналовим речима да је неопходно „да се свим истинољубивим средствима што прије истраже сви аспекти догађања прије, за вријеме и након Другог свјетског рата“, јер је табу-приступ Јасеновцу који је гајила социјалистичка Југославија осујећивао истраживање и омогућио манипулацију Јасеновцем. Но, недостатак нпр. сазнања о пуном броју и идентитету жртава никако не заклања основну истину о Јасеновцу а то је: ко је у Јасеновцу био злочинац а ко жртва, што је било познато и оних јесењих дана 1941. године када је јасеновачка фабрика смрти покосила своје прве жртве, као што је беспоговорно јасно и познато и данас:

Жртве Јасеновца – Срби, Јевреји, Роми те „непоћудни“ Хрвати, међу њима и целокупан клир хрватске старокатоличке цркве - су убијане због своје вере, народне припадности и политичког става, и жртве су Независне Државе Хрватске, која је иза Јасеновца стајала свим својим државним апаратом који је донео одлуку о оснивању Јасеновца (и осталих концентрационих и логора смрти на њеној територији, од Госпићке групе логора основаних већ у мају 1941. до преузимања логора Сајмиште од Немаца 1944.

године), који га је опскрбљивао жртвама, транспортовао их у логор, грабио њихову имовину а често и децу, а који је имао Усташку надзорну службу као оштрицу копља којим је на крају жртви зверски одузимано и само биолошко постојање, кад им је НДХ већ била уништила живот.

Једнако тако је беспоговорна и научна – колико год болна - чињеница да је НДХ била држава са израженом римокатоличком димензијом, о чему говоре како научници тако и сведоци. Тако нпр. Менахем Шелак, који је писао део о Хрватској за *Енциклопедију холокауста* Израела Гутмана, каже да су „католичка природа режима и верски жар њених вођа дали цркви јак утицај на државу. Дубоко укорени пијетизам код Хрвата и укљученост представника цркве у све аспекте државног живота креирали су изузетно престижну позицију црквеним вођама када је у питању информисаност о актуелним догађајима и могућност деловања“. Шелак у *Енциклопедији* каже и да су „многи католички свештеници, претежно нижег ранга, узели активног учешћа у кољачким походима“, док Јешаијаху Јелинек са Универзитета Бен Гурион говори о факту да су „сјеменишта и црквене гимназије били усташка упоришта“ и да „није било необично за фратре или младе свештенике да се пријаве директно у усташке оружане јединице и стекну сумњиву славу као најужаснији чувари концентрационих логора“.

Када су сведоци у питању, Ђуро Виловић, који је био римокатолички свештеник, указује на то да су 11. априла 1941. у 16:30, дакле један дан по проглашењу НДХ, нове власти преко загребачког радија позвале „хрватски народ диљем Хрватске нека се одмах обрати на жупне уреде, гдје ће добити упуте што ће даље радити“. Како су то жупници могли знати „шта радити“ ако стварање нове власти није било унапред и широко координисано између црквених власти и усташке организације – или ако усташе нису биле уверене да ће жупници бити на усташкој линији? Словенац Станислав Рапотец који је 1941-1942. године два пута прокрстарио окупираном Југославијом и неколико пута се сусрео са надбискупом Степинцем, о коме је имао врло балансиран суд, оставио је пак страшно сведочанство о клиру Римокатоличке цркве у НДХ и његовој подршци усташама и учешћу у злочинима, записавши да ће „стотине хиљада гробова невиних жртава бити вечни сведоци против ових 'проповедника љубави'“.

Ово је само једна од контроверзи које је изазвало јасеновачко иступање кардинала Бозанића, а које су у Хрватској, региону и иностранству уследиле после његове посете. Највише се критикује то што највећи део кардиналове беседе говори уопштено о злу тоталитаризама XX века, где је усташтву посвећено много мање простора него комунизму иако је беседа изговорена на месту које је широм света познато искључиво и једино по

усташком злочину. Бозанићеви критичари кажу да се о комунизму и његовим злочинима говори довољно сваке године на комеморацији у Блајбургу, месту које посећују десетине хиљаде Хрвата, за разлику од шачице која се окупља сваког 22. априла у Јасеновцу, при чему, како је рекао и сам хрватски председник, „ниједна жртва Јасеновца није крива за Блајбург, док су многи у Блајбургу били криви за Јасеновац“.

Коначно, ни Јован Павле II ни Бенедикт XVI нису у Јерусалиму у име жртава холокауста тражили истину о Пију XII, папи који је био на челу Римокатоличке цркве у време Другог светског рата, нити би им на ум пало да кажу да „нису дошли да се извињавају“. Ушавши у „Шатор сећања“ Јад Вашема, сваку реч свога говора обојица папа су посветили жртвама и искључиво њима.

Ниједан од папа није доцирао историчарима, него је скуп израелских и римокатоличких историчара о Пију XII одржан у Јерусалиму два месеца пре посете Бенедикта XVI, на ком је папски нунције у Израелу рекао да „онај који пориче холокауст не може бити католик“. Никаквог разлога није било да у случају Јасеновца и дуго очекиване посете кардинала Бозанића буде другачије, а Српска Православна Црква је у овом погледу своју добру вољу за сусрет и разговор посведочила и септембра прошле 2008. године када се одазвала на дијалог о Јасеновцу на који је била позвана од Европске конференције римокатоличких комисија „Правда и мир“.

Нада да ће дугоочекивани и заиста историјски долазак надбискупа загребачког у Јасеновац, у попразништво Рођења Богородичиног и претпразништво Воздвижења Часног Крста, породити сreteње са жртвама и њиховим сведочанством заглушена је кардиналовим монологом у коме је уместо узвишавања жртава усташког режима произнесена апологија хрватства. У тој апологији нису нашли места једино они Хрвати који су се усудили да се супротставе НДХ која је хтела да говори, дела и убија у њихово име и који су због тога били убијени у Јасеновцу, поставши најомраженијом жртвом усташких целата.

Управо ти људи су за све нас до дана данашњега и најдрагоценија жртва Јасеновца, жртва на којој почивају стварна будућност, дијалог и помирење и глас најдубље човечности за коју је Бог био оваплоћен у лику страдалног ближњег свог а не у лику Независне државе Хрватске. Коначно, Свети Јасеновачки Новомученици, прослављени у Христу који је „пут, истина и живот“, истину знају и њоме суде а надбискуп загребачки је онај који с том истином тек треба да се суочи.

Администрација Одбора за Јасеновац САС СПЦ